

Utbildningsdepartementet

Remissvar - En förbättrad elevhälsa (SOU 2025:113)

Vårdförbundet har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet En förbättrad elevhälsa (SOU 2025:113) och redogör i remissvaret för Vårdförbundets syn på förslagen i betänkandet.

Vårdförbundet är ett yrkesförbund som tillvaratar medlemmarnas fackliga intressen och utvecklingen av professionerna för legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Förbundet har drygt 119 000 medlemmar, varav 92 000 är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. Vårdförbundet arbetar för en personcentrerad, säker och nära vård samt en jämlik hälsa.

Vårdförbundets allmänna synpunkter

Vårdförbundet är i huvudsak positiv till betänkandets förslag och bedömer att dess övergripande inriktning ligger väl i linje med förbundets syn på hur elevhälsan bör stärkas. Förbundet välkomnar särskilt betoningen på elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande uppdrag, behovet av tidig upptäckt av ohälsa samt elevhälsans kompensatoriska roll för att bidra till en mer jämlik hälsa för barn och unga. Vårdförbundet delar även utredningens tonvikt på likvärdighet, fungerande samverkan mellan berörda aktörer och behovet av tydliga organisatoriska förutsättningar.

Skolsköterskans centrala roll i elevhälsan, på individ-, grupp- och organisationsnivå, är i detta sammanhang särskilt betydelsefull. Att skolsköterskans kompetens inom exempelvis levnadsvanor, personlig hygien samt sexuell och reproduktiv hälsa under barn- och ungdomsåren tas till vara på ett mer ändamålsenligt sätt stärks elevhälsans förebyggande arbete och bidrar till tidiga och personcentrerade insatser.

Samtidigt vill Vårdförbundet lyfta ett antal områden där förslagen hade kunnat utvecklas ytterligare. Det finns behov av tydligare överlämningsstrukturer och sammanhållen journalföring när elever byter skola, för att säkerställa kontinuitet, patientsäkerhet och god kommunikation. Vidare behöver frågor om tillgång till tolk och fungerande kommunikation tydligare beaktas för att alla elever ska ges jämlika förutsättningar.

Vårdförbundet vill också understryka vikten av att skolsköterskan har en tydligt utpekad chef med ansvar för arbetsmiljö och ledning. Tydliga chefslinjer är en förutsättning för ett hållbart arbetsliv och för att elevhälsans medicinska insatser ska kunna bedrivas med kvalitet.

Förbundet betonar att förslagets ambitioner förutsätter tillräckliga resurser och rätt kompetens och ser ett tydligt behov av krav på specialistutbildade sjuksköterskor samt en reglerad specialistutbildning för skolsköterska, för att bli verklighet för eleverna och samtidigt skapa en hållbar arbetsmiljö för elevhälsans professioner. I detta sammanhang vill Vårdförbundet understryka att en kvalitativ elevhälsa och en hållbar arbetsmiljö för skolsköterskan förutsätter tillräckliga resurser. Förbundet ser ett dubbelt resursbehov, dels för att tillgodose elevernas behov av hälsofrämjande och förebyggande insatser, dels för att säkerställa rimliga arbetsvillkor för elevhälsans professioner. Mot denna bakgrund bedömer Vårdförbundet att betänkandets kostnadsberäkningar inte i tillräcklig grad speglar de faktiska resursbehov som de föreslagna åtgärderna medför.

Avslutningsvis vill Vårdförbundet framhålla att utredningens arbete hade vunnit på en mer löpande och strukturerad involvering av berörda professioner och fackliga organisationer. En sådan dialog under utredningens gång hade kunnat tillföra viktiga verksamhetsperspektiv och stärkt förankringen av utredningens bedömningar och förslag.

Vårdförbundets synpunkter på förslagen

6.1 Förslag om förtydligande av syfte och uppdrag

Vårdförbundet tillstyrker utredningens förslag att förtydliga och bredda elevhälsans syfte och uppdrag. Ett stärkt fokus på hälsofrämjande och förebyggande arbete samt tidig upptäckt av ohälsa är avgörande för att elevhälsan ska kunna möta barns och ungas behov.

Förbundet har i tidigare yttranden och återkommande framhållit behovet av ett tydligare uppdrag för elevhälsan som ger professionerna förutsättningar att arbeta personcentrerat, verksamhetsnära och samordnat på individ-, grupp- och organisationsnivå.

Vårdförbundet ser positivt på att uppdraget tydliggörs genom föreskrifter och kunskapsstöd från ansvariga myndigheter. Tydligare nationella ramar och ansvar bidrar till ökad likvärdighet och klargör gränsdragningen mellan elevhälsan och regionens hälso- och sjukvård.

Sammantaget bedömer Vårdförbundet att förslagen är nödvändiga för att elevhälsan ska ges förutsättningar att fullgöra sitt hälsofrämjande och kompensatoriska uppdrag.

6.2 Skärpta utbildningskrav för vissa av elevhälsans professioner

Vårdförbundet ställer sig i huvudsak positivt till förslaget om skärpta utbildningskrav för elevhälsans professioner. Tydliga kompetenskrav är en förutsättning för kvalitet, likvärdighet och ett professionellt utförande av elevhälsans uppdrag.

Förbundet är dock kritiskt till förslaget om hälso- och sjukvårdskurator. I stället anser Vårdförbundet att det bör vara krav på socionomexamen. Kuratorns uppdrag inom elevhälsan är huvudsakligen psykosocialt och verksamhetsnära samt inriktat på hälsofrämjande och förebyggande arbete. Vårdförbundet anser att socionomens kompetens bättre är anpassad till uppdraget. En reglering mot hälso- och sjukvårdskurator riskerar att förskjuta elevhälsans uppdrag mot ett mer vårdinriktat perspektiv, i strid med intentionen om tidiga och förebyggande insatser.

Vårdförbundet ser positivt på att utredningen öppnar för att annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal kan ingå i elevhälsan vid behov. I detta sammanhang vill förbundet särskilt lyfta barnmorskans kompetens som ett viktigt komplement, inte minst inom området sexuell och reproduktiv hälsa, där behovet av samtal och kunskap bland barn och unga är betydande.

Förbundet är samtidigt kritiskt till att utredningen inte ställer krav på specialistutbildade sjuksköterskor inom elevhälsan. Barn och unga har rätt till insatser baserade på relevant specialistkompetens. Utöver nuvarande inriktningar såsom distriktssköterska, barn och unga eller skolsköterska, kan även specialistutbildning inom psykiatri vara av stor betydelse för att möta elevernas behov.

Vårdförbundet hade även gärna sett en reglerad specialistutbildning till skolsköterska som inkluderar vaccinationsbehörighet. En sådan reglering skulle stärka patientsäkerheten, tydliggöra professionens ansvar och bidra till en mer likvärdig elevhälsa över landet.

6.3 Stärkt tillgång till elevhälsans professioner

Vårdförbundet instämmer i utredningens problembild och bedömning att elevers faktiska tillgång till elevhälsans professioner behöver stärkas. För att tillgången ska vara reell och likvärdig krävs faktisk närvaro i skolans lokaler samt kontinuitet över tid. Detta är särskilt betydelsefullt för skolsköterskans uppdrag, som bygger på regelbunden kontakt, långsiktighet och möjlighet att bygga förtroendefulla relationer med eleverna. Sådan närvaro är en förutsättning för tidig upptäckt av ohälsa samt för hälsofrämjande och förebyggande insatser.

Vårdförbundet vill samtidigt framhålla att stärkt tillgång inte enbart handlar om omfattning eller frekvens av närvaro, utan även om tillgång till rätt kompetens. Barn och unga har rätt till insatser som utförs av sjuksköterskor med relevant specialistutbildning. Specialistkompetens är avgörande för kvaliteten i

elevhälsans medicinska insatser och för skolsköterskans möjligheter att göra kvalificerade bedömningar utifrån elevernas behov.

Förbundet anser att det är av vikt att elevhälsans professioner resurssätts och används ändamålsenligt och effektivt i utifrån elevernas faktiska behov. Åtgärder som syftar till att stärka tillgången till elevhälsan bör därför inte reduceras till normerande miniminivåer, utan utformas så att de utgör ett golv och möjliggör behovsanpassad bemanning och kompetensanvändning.

6.3.1 En plan för bemanning av elevhälsan

Vårdförbundet tillstyrker utredningens förslag om krav på bemanningsplaner som grundas på systematiska behovsanalyser, vilket är nödvändigt för att motverka den långvariga underdimensioneringen av elevhälsan. Avsaknaden av strukturerade behovsanalyser och tydliga krav på dimensionering är en central orsak till bristande likvärdighet och otillräcklig tillgång till skolsköterska.

Vårdförbundet vill betona att bemanningsplanerna måste säkerställa tillräckliga resurser för att elevhälsan ska kunna fullgöra sitt lagstadgade uppdrag. Detta gäller särskilt tillgången till skolsköterska, som har en central och kontinuerlig roll i elevhälsans hälsofrämjande, förebyggande och tidigt stödjande arbete, inklusive vaccinationer, hälsobesök och uppföljning. Bristande tillgång till skolsköterska påverkar elevers möjligheter till tidig upptäckt av ohälsa och jämlik hälsa. Förbundet delar utredningens bedömning att behovsanalyser och bemanningsplaner bör utgå från nationellt fastställda beräkningsgrunder och ta hänsyn till skolans olika förutsättningar. Vårdförbundet ser positivt på att ansvariga myndigheter ges i uppdrag att ta fram föreskrifter och stödjande verktyg samt på krav om långsiktiga bemanningsplaner. Vårdförbundet understryker vikten av att bemanningsplanerna ges en långsiktig inriktning för att skapa kontinuitet, stabilitet och goda arbetsvillkor. Den föreslagna årliga uppföljningen och möjligheten till revidering är nödvändig för att säkerställa att resurserna motsvarar aktuella behov, utan att långsiktigheten i elevhälsans bemanning går förlorad.

6.3.2 Tillgänglighet till elevhälsans professioner i skolans lokaler

Vårdförbundet tillstyrker förslaget om en bestämmelse angående tillgänglighet till elevhälsans professioner. För att tillgänglighet ska vara reell och likvärdig krävs faktisk närvaro i skolans lokaler och kontinuitet över tid. Detta är särskilt viktigt för skolsköterskan, vars uppdrag bygger på regelbunden kontakt, långsiktighet och möjlighet att bygga förtroendefulla relationer med eleverna. Närvaro i skolan är en förutsättning för tidig upptäckt av ohälsa, hälsofrämjande och förebyggande insatser samt ett tryggt och tillgängligt medicinskt stöd i elevernas vardag.

Samtidigt finns en risk att reglerade miniminivåer uppfattas som ett tak snarare än en lägsta nivå. Det är därför avgörande att bestämmelser om tillgänglighet utformas så att de utgör ett golv och inte begränsar möjligheten att anpassa skolsköterskans närvaro efter elevernas faktiska behov.

6.3.3 Tidsfrister i elevhälsan

Vårdförbundet är positiv till förslaget om tidsfrister för bedömning av lättare fysiska och psykiska vårdbehov. För att förslaget ska få avsedd effekt krävs dock tillräckliga resurser, särskilt i form av tillgång till skolsköterska, så att bedömningar kan genomföras genom faktiska möten med eleverna.

Det behöver förtydligas vad som avses med lättare vårdbehov och hur dessa ska avgränsas inom elevhälsans uppdrag. Utan tydlig vägledning finns en risk för undanträngning, där elever med mer omfattande behov får stå tillbaka.

Vårdförbundet vill även framhålla att införande av tidsfrister kan få konsekvenser för skolsköterskans arbetsmiljö. Om krav på skyndsam handläggning inte kombineras med ökade resurser och rimliga förutsättningar finns en risk för ökad arbetsbelastning och stress, vilket i förlängningen kan påverka både kvaliteten i bedömningarna och tillgängligheten för eleverna.

Det finns även en risk att hanteringen av tidsfristen leder till ökad administration, vilket kan tränga undan det elevnära arbete som är avgörande för bedömningens kvalitet och för skolsköterskans tillgänglighet.

6.4 Huvudmannen ska informera om elevhälsans uppdrag och bemanning

Vårdförbundet tillstyrker förslaget om att skolhuvudmannen årligen ska informera elever och vårdnadshavare om elevhälsans uppdrag, bemanning och tillgänglighet. Tydlig och återkommande information är en förutsättning för att stärka elevers kännedom om elevhälsan och för att underlätta kontakt och tillgång till stöd i skolvardagen.

6.5 Det är möjligt att anordna elevhälsa för elever i kommunal vuxenutbildning

Vårdförbundet tillstyrker förslaget att huvudmän för kommunal vuxenutbildning ska ges möjlighet att anordna elevhälsa. Förslaget kan bidra till ökad tillgång till hälsofrämjande och förebyggande insatser även för elever inom vuxenutbildningen, utifrån deras behov och förutsättningar.

6.6 Förslag om utökade hälsobesök och hälsosamtal

Vårdförbundet tillstyrker utredningens förslag om utökade och tydligare reglerade hälsobesök och hälsosamtal. Förbundet delar bedömningen att hälsobesöken utgör en central del i elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete samt i den tidiga upptäckten av ohälsa. Ett mer strukturerat och likvärdigt genomförande kan bidra till stärkt kvalitet och jämlik hälsa bland barn och unga.

Vårdförbundet vill samtidigt understryka vikten av att den faktiska tidsåtgången (med både för- och efterarbete) för hälsobesök och hälsosamtal beaktas i genomförandet.

För att insatserna ska hålla hög kvalitet krävs att rätt kompetens genomför hälsobesöket och hälsosamtalet utifrån elevens behov. Det är avgörande att elevhälsans resurser används effektivt och på ett sätt som stärker det personcentrerade arbetssättet. Skolsköterskans kompetens och bedömningsförmåga är central i detta sammanhang. Skolsköterskan har en nyckelroll i att identifiera de elever som är i behov av läkarens medicinska insatser och att säkerställa att dessa resurser används där de gör störst nytta. Ett effektivt resursutnyttjande förutsätter att insatser riktas till de elever som har störst behov, snarare än att begränsade resurser sprids lite till alla.

Förslagen om tidpunkter för hälsobesök i olika årskurser behöver enligt Vårdförbundet ses över i relation till införandet av tioårig grundskola, för att möjliggöra en medicinskt och utvecklingsmässigt ändamålsenlig uppföljning av exempelvis pubertetsutvecklingen.

Med stöd i barnkonventionen ställer sig Vårdförbundet tveksamt till att vårdnadshavare ska medverka vid hälsobesök i årskurs 5 och uppåt. Förbundet menar att elevens integritet och rätt att komma till tals behöver ges större utrymme i dessa åldrar och att formerna för vårdnadshavares medverkan därför bör omprövas.

Avslutningsvis tillstyrker Vårdförbundet att ansvarig myndighet ges möjlighet att meddela föreskrifter om hälsobesökens och hälsosamtalens inriktning och innehåll.

6.6.3 En hälsoenkät ska ligga till grund för hälsobesöket

Vårdförbundet tillstyrker förslaget om att ge relevanta myndigheter i uppdrag att ta fram en nationell hälsoenkät. Förbundet understryker vikten av att enkäten samordnas med befintliga enkäter om barns och ungas hälsa för att undvika dubbelarbete och minska belastningen på både elever och verksamheter.

6.7 Förstärkta möjligheter för insatser för lättare fysiska och psykiska vårdbehov

Vårdförbundet tillstyrker förslaget att elevhälsan ska erbjuda hälso- och sjukvårdsinsatser för lättare fysiska och psykiska vårdbehov, i linje med elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande uppdrag. Samtidigt behöver det

tydliggöras vad som avses med lättare vårdbehov och hur dessa ska avgränsas. Utan tydlig vägledning finns en risk för undanträngning, där elever med mer omfattande behov får stå tillbaka, vilket kan påverka prioriteringar och resursanvändning negativt.

6.8.1 Sammanfattande bedömning om hur utredningens förslag förbättrar samverkan

Vårdförbundet instämmer i bedömningen om att fungerande samverkan är en grundförutsättning för att elever ska få ett sammanhållet stöd utifrån en helhetssyn på deras behov.

6.8.2 Vid varje skolenhet ska det finnas en samordnande funktion som ansvarar för att samordna insatser

Vårdförbundet är positivt till förslaget om en samordnande funktion inom elevhälsan. Funktionen kan liknas vid principen om fast vårdkontakt och bör bygga på kontinuitet och elevnära arbetet. För att funktionen ska bli ändamålsenlig är det viktigt att den knyts till en profession med god kännedom om elevens situation.

Vårdförbundet vill även understryka vikten av att den samordnande funktionen ges ett tydligt mandat samt tillgång till aktuella och lättillgängliga kontaktuppgifter till relevanta vårdgrannar och samverkansparter. Detta är en förutsättning för effektiv samverkan och för att undvika onödig administration som riskerar att ta tid från det elevnära arbetet.

6.8.3 Skolhuvudmän ska ingå samverkansöverenskommelser med regionen

Vårdförbundet tillstyrker förslaget om obligatoriska samverkansöverenskommelser mellan skolhuvudmän och regioner för elever i behov av samordnade insatser. Tydliga överenskommelser som klargör ansvar, kontaktvägar och former för samverkan med regionens hälso- och sjukvård är en förutsättning för ett sammanhållet och elevnära stöd.

6.9 Elevhälsans del i skolans kvalitetsarbete

Vårdförbundet tillstyrker förslaget att elevhälsan tydligare ska ingå i skolans systematiska kvalitetsarbete. Ett gemensamt kvalitetsarbete på skolenhetsnivå är en förutsättning för att elevhälsans insatser ska bli långsiktiga, förebyggande och integrerade i skolans uppdrag.

Inom ramen för kvalitetsarbetet är det särskilt viktigt att skolsköterskans kompetens tas till vara i utbildnings- och utvecklingsinsatser som rör hälsa. Skolsköterskans kunskap om levnadsvanor, personlig hygien samt sexuell och reproduktiv hälsa är central och utgör ett viktigt stöd i samtal och insatser tidigt i elevernas skolgång. Att denna kompetens systematiskt inkluderas stärker det hälsofrämjande och förebyggande arbetet och bidrar till ökad kvalitet i skolans samlade arbete för elevers hälsa och utveckling.

6.10 Elevhälsans huvudmannaskap och ledning

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning att elevhälsans nuvarande huvudmannaskap är ändamålsenligt och att alternativa huvudmannaskap inte bedöms stärka förutsättningarna för att fullgöra elevhälsans uppdrag. Ett sammanhållet ansvar hos skolhuvudmannen är centralt för att säkerställa ett integrerat, förebyggande och elevnära arbete.

Vårdförbundet vill samtidigt betona vikten av tydlig ledning och ett sammanhållet chefsansvar för skolsköterskan. För att säkerställa kvalitet, patientsäkerhet och en god arbetsmiljö bör skolsköterskan endast ha en ansvarig chef, som också har ett tydligt ansvar för skolsköterskans arbetsmiljö. Otydliga eller delade chefs- och ledningsstrukturer riskerar att försvåra skolsköterskans uppdrag och försämra förutsättningarna för ett hållbart och rättssäkert arbete inom elevhälsan.

6.10.5 Insatser för att stärka huvudmannens styrning och ledning av elevhälsan medicinska insatser

Vårdförbundet är positiv till utredningens förslag om att stärka skolhuvudmännens och rektorernas kunskap om vårdgivaransvaret och ledningen av elevhälsans medicinska insatser. Bristande kunskap om hälso- och sjukvårdslagstiftningen och elevhälsans uppdrag har i praktiken försvårat rektorers möjligheter att ta ansvar för dessa frågor, vilket även påverkar skolsköterskans förutsättningar att utföra sitt uppdrag.

Förbundet tillstyrker därför att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram stödmaterial om vårdgivaransvar samt att kunskap om elevhälsans medicinska uppdrag och tillämplig hälso- och sjukvårdslagstiftning tydligare inkluderas i rektorsprogrammet och skolchefsutbildningen. Detta arbete bör ske i samverkan med berörda professioner och relevanta fackliga organisationer. En sådan kunskapshöjning är en förutsättning för en rättssäker ledning, god arbetsmiljö och för att skolsköterskan ska ges tydliga uppdrag, rätt stöd och rimliga förutsättningar att bedriva elevhälsans medicinska insatser med kvalitet och patientsäkerhet.

6.11 Nationell uppföljning av elevhälsan

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning om behovet av nationell uppföljning av elevhälsans organisation och arbete. En nationell uppföljning är en förutsättning för att synliggöra skillnader i tillgång och förutsättningar samt för att stärka jämlikhet och kvalitet i elevhälsan över landet.

6.12 Förslagen föranleder inga ändringar gällande tystnadsplikt och sekretess

Vårdförbundet instämmer i utredningens bedömning att förslagen inte föranleder några ändringar i fråga om tystnadsplikt och sekretess.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Vårdförbundet instämmer i utredningens förslag om ikraftträdande och övergångsbestämmelser och bedömer att föreslagen tidsplan ger huvudmän och verksamheter nödvändiga förutsättningar för ett successivt och ändamålsenligt införande av förändringarna.

VÅRDFÖRBUNDET

Sineva Ribeiro
Förbundsordförande